

**2025-2026-NJI OKUW ÝYLYNDA UMUMY
BILIM MEKDEPLERINIŇ**

11-NJY-SYNP

OKUWÇYLARY ÜÇIN

GEOGRAFIÝA

**PREDMETINDEN JEMLEÝJI
ATTESTASIÝASYNY GEÇIRMEK ÜÇIN
METODIK TEKLIP WE MATERIALLAR**

**SAYLOW
PREDMETLERI**

**2025-2026-njy OKUW ÝYLYNDA UMUMY ORTA BILIM BERÝÄN
MEKDEPLERINIŇ 11-NJI SYNYP OKUWÇYLARY ÜÇIN SAÝLANYP
ALYNÝAN PREDMETLER TOPARYNDA GEOGRAFIÝA
PREDMETINDEN JEMLEÝJI BARLAG TEST ÝUMUŞLARYNYŇ
SPESIFIKASIÝASY**

Bu spesifikasiýa umumy orta bilim berýän mekdepleriň 11-nji synyp okuwçylarynyň geografiýa dersinden bilimlerini, endiklerini we kompetensiýalaryny bahalandyrmakda ulanylýan test tabşyryklarynyň mazmuny, gurşawy, görnüşi, şekili, bahalandyрма ölçegleri we geçirilme tertibine degişli talaplary kesgitleýär.

I. Umumy ýörelgeler

Bahalandyrmagyň maksady – 11-nji synyp okuwçylarynyň geografiýa dersinden bilimlerini, başarnyklaryny we kompetensiýalaryny häzirkiki okuw maksatnamalarynda bellenen okuw maksatlaryna laýyklykda toplumlaýyn bahalandyrmakdyr. Bu bahalandyrmagyň netijelerine esaslanyp, 11-nji synplar üçin jemleýji döwlet attestasiýasynda kabul edilýän kararlaryň esasy bolmagyny üpjün etmek maksady bilen bahalandyrmakda ygtybarlylyk, adalatlylyk we aç-açanlyk ýörelgelerine eýerilmegi üpjün edilýär.

II. Kadalaşdyryjy esaslar

1. Özbekistan Respublikasynyň Halk bilimi ministriniň 2008-nji ýylyň 4-nji martyndaky “Umumy orta bilim alýanlaryň jemleýji döwlet attestasiýasy baradaky tertipnamany tassyklamak hakynda” 56-njy buýrugy bilen tassyklanan “Umumy orta bilim alýanlaryň jemleýji döwlet attestasiýasy baradaky tertipnama”.
2. Geografiýa dersinden 7–10-njy synplar üçin häzirkiki okuw maksatnamasy.
3. Özbekistan Respublikasynyň Mekdebe çenli we mekdep bilimi ministriniň 2026-njy ýylyň 16-njy martyndaky «2025–2026-njy okuw ýylynda umumy orta bilim berýän edaralarda okuwçylaryň jemleýji döwlet attestasiýasyny guramak we geçirmek hakynda» 102-nji buýrugy.

III. Bahalandyrmagyň gurşawy we bölünip berlen wagt

Umumy orta bilim berýän mekdepleriň 11-nji synyp okuwçylarynyň geografiýa dersinden bilim derejesini kesgitlemek maksady bilen jemleýji döwlet attestasiýasy synagynda jemi 20 sany test tabşyrygy hödürlenýär we test tabşyryklaryny ýerine ýetirmek üçin 180 minut wagt berilýär.

Synag materiallarynyň mazmun ugruna, bahalandyrylýan bilim, başarnyk we kompetensiýalar boýunça paýlanyşy aşakdaky tablisalarda görkezilýär:

Mazmun ugry	Konstruktlar	Testleriň sany
1. Geografiýanyň başlangyç kursy		
1.1. Fiziki geografiýanyň başlangyç kursy	Dürli fiziki geografik adalgalary ýa-da olara mahsus aýratynlyklary kesgitlemek.	1
1.2. Geografik gabyk we geografik kartalar	Geografik kartalaryň, geografik gabygyň düzüm bölekleriniň we tebigat komponentleriniň aýratynlyklaryny, meňzeş hem-de tapawutly taraplaryny deňeşdirmek we tapawutlandyrmak.	2
2. Materikleriň we okeanlaryň fiziki geografiýasy		
2.1. Dünýä okeany	Dünýä okeanyň we onuň bölekleriniň aýratynlyklaryny bilmek, olary tapawutlandyrmak we deňeşdirmek	1
2.2. Materikler we olaryň aýratynlyklary	Materikleriň tebigatynyň aýratynlyklaryny tapawutlandyrmak, deňeşdirmek hem-de olar bilen bagly geografik prosesleri ýa-da hadysalary seljermek	2
3. Orta Aziýanyň we Özbekistanyň fiziki geografiýasy		
3.1. Orta Aziýanyň we Özbekistanyň fiziki geografik aýratynlyklary	Orta Aziýanyň we Özbekistanyň tebigatynyň özüne mahsus aýratynlyklary baradaky maglumatlary bilmek, olaryň arasyndaky özara baglanyşygy, tapawutlary we kanunalaýyklyklary kesgitlemek, şeýle hem degişli geografik meseleleri, prosesleri ýa-da hadysalary seljermek Özbekistanyň tebigy şertlerini hem-de tebigy geografik raýonlarynyň aýratynlyklaryny seljermek we esaslandyrmak	3
4. Özbekistanyň ykdysady we sosial geografiýasy		

<p>4.1. Özbekistanyň geografik ýerleşşi, dolandyryş-çäk gurluşy we hojalygy</p>	<p>Özbekistanyň geografik ýerleşşi, tebigy şertleri we serişdeleri, ilatynyň düzümi we ýerleşşi, ykdysadyýetiniň gurluşy, hojalyk ýöriteleşmesi hem-de ykdysady taýdan sebitlere bölünişi baradaky maglumatlary bilmek, olary deňeşdirmek we degişli geografik meseleleri, prosesleri ýa-da hadysalary seljermek Özbekistanyň sebitler boýunça häsiýetnamasy barada bilmek, tapawutlandyrmak, deňeşdirmek hem-de seljermek</p>	<p>3</p>
<p>5. Dünýäniň ykdysady we sosial geografiýasy</p>		
<p>5.1. Dünýäniň regional häsiýetnamasy</p>	<p>Dünýäniň syýasy kartasy, döwletleriň dolandyryş görnüşleri, döwlet gurluşy we ösüşi baradaky maglumatlary bilmek, tapawutlandyrmak, deňeşdirmek we seljermek Dünýäniň tebigy serişdeleri, tükenmeýän we tüzelenýän hem-de mineral serişdeleriň geografiýasy, global ekologik meseleler baradaky maglumatlary bilmek, tapawutlandyrmak, deňeşdirmek we seljermek</p>	<p>2</p>
<p>5.2. Dünýäniň regional häsiýetnamasy</p>	<p>Okuw kitabynda berlen ýurtlara degişli maglumatlary bilmek, tapawutlandyrmak, deňeşdirmek we seljermek</p>	<p>3</p>
<p>6. Geografik meseleler, mysallar we tabşyryklar</p>		
<p>6.1. Fiziki geografiýa degişli meseleler</p>	<p>Umumy geografik kanunalaýyklyklar we geografiýa dersiniň nazary materiallaryna (relýef, temperatura, çyglylyk, şemal, basyş, gün şöhlesiniň düşüş burçy, wagt guşaklyklary, derýanyň suw akymy we eňnitligi, suwuň duzlulygy, temperaturasy, çuňlugy, taraplary, azimut we ş.m.) esaslanyp geografik meseleleri çözmek</p>	<p>1</p>
<p>6.2. Ykdysady geografiýa degişli meseleler</p>	<p>Ykdysady-geografik (ilat sany, gürlügi, ösüşi, azalmagy, hereketi, urbanizasiýa derejesi, ýöriteleşme derejesi, hojalyk gurluşy we ş.m.) meseleleri çözmek</p>	<p>1</p>
<p>6.3. Kartografik tabşyryk</p>	<p>Berlen karta (ýa-da karta-shema) boýunça geografik kanunalaýyklyklary kesgitlemek, olary sintezlemek we maglumatlary deňeşdirip seljermek</p>	<p>1</p>

IV. Kognitiw endikler boýunça paýlanysy

Kognitiw dereje	Düşündirişi	Testleriň sany
Bilmek (B)	Bilmek derejesindäki, ýagny reproduktiv tabşyryklar okuwçydan okuw materialyny gaýtadan işlemän ýatda saklamagy we tanyş ýagdaýlarda ulanmagy talap edýär. Bu görnüşdäki tabşyryklar şulary bahalandyryar: kanunalaýyklyklar, häsiýetler, düşüňjeler, atlaryň mazmuny we olary ýatda saklamak.	5
Ulanmak (U)	Ulanmak derejesindäki, ýagny produktiw tabşyryklar okuwçydan öwrenilen kanunlary we kanunalaýyklyklary berlen ýagdaýa laýyklykda saýlamagy, seljermegi, deňeşdirmegi, kyýaslamagy, birnäçe kanuny we kanunalaýyklygy bir wagtda ulanmagy we umumylaşdyrmagy, şeýle hem netije çykarmagy talap edýär.	13
Pikir ýöretmek (P)	Pikir ýöretme derejesindäki, ýagny intellektual tabşyryklar okuwçydan özleşdirilen bilimleri we başarnyklary nätanys ýagdaýlarda ulanmagy, seljermegi, sintezlemegi, deňeşdirip kyýazlamagy, kanunlary we kanunalaýyklyklary ulanyp umumylaşdyrmagy we netije çykarmagy talap edýär.	2

V. Tapşyryk görnüşlerine görä paýlama

TABŞYRYK GÖRNÜŞI	DÜŞÜNDIRIŞI	TABŞYRYKLARYŇ SANY
Gysga jogaply açyk test (O1)	soraga gysga sözlem bilen jogap bermegi talap edýän ýazmaça tabşyryklar	8 sany
Deňeşdirme (gabat getirme) açyk testi (O2)	soragyň mazmunyna laýyk jogaplary gabat getirmegi talap edýän ýazmaça tabşyryklar	3 sany
Köp wariantly ýapyk test (Y1)	soragyň mazmunyna laýyk jogap wariantlarynyň içinden dogrylaryny saýlamagy talap edýän ýapyk test tabşyryklary	6 sany
Giňeldilen jogaply açyk test (O3)	soraga giňişleýin jogap ýazmagy talap edýän ýazmaça tabşyryklar	3 sany

VI. Bahalandyрма ölçegi we ballary baha öwürmegiň tertibi

Okuwçylaryň ýazma işleri jemleýji döwlet attestasiýasy synaglarynda in ýokary 100 bal bilen bahalandyrylýar. Tabşyryklar üçin bellenen ballar olaryň çylşyrymlylyk derejesini, ýerine ýetirilende talap edilýän bilim, başarnyk we logiki pikirlenme derejesini göz önünde tutup kesgitlenýär. Tabşyryklaryň mazmunyna we kynlyk derejesine görä dürli ballar bilen bahalandyrylýar. Her bir tabşyrygyň bahalandyрма ölçegi degişli bahalandyрма görnüşinde berilýär. Aşakda ballary baha öwürmegiň tablisasy görkezilýär:

Ballary baha öwürmegiň tablisasy

Bal (%)	Baha	Düşündirişi
0 – 29	“2”	“kanagatlanarsyz”
30 – 65	“3”	“kanagatlanarly”
66 – 85	“4”	“gowy”
86 – 100	“5”	“örän gowy”

VII. Bahalandyryş görnüşi

Okuwçynyň bilimlerini, endiklerini we kompetensiýalaryny bahalandyrmak tapgyry, bahalandyrylýan mazmun ugrusy, tabşyryk görnüşi, kognitiw prosesi we bahalandyрма ölçegleri aşakdaky tablisada berlen:

Tabşyrygyň tertip belgisi	Mazmun ugry	Tabşyryk görnüşi	Kognitiw derejesi	Bahalandyрма ölçegi
1-nji tapgyr				
1.	Fiziki geografiýanyň başlangyç kursy	O1	B	4 bal
2.	Geografik gabyk we geografik kartalar	O1	B	4 bal
3.			U	4 bal
4.	Materikleriň we okeanlaryň fiziki geografiýasy	O1	U	4 bal
5.		O2		4 bal
6.				4 bal
7.	Orta Aziýanyň we Özbekistanyň fiziki geografiýasy	O1	B	2 bal
8.		O2	U	4 bal
9.				4 bal
10.	Özbekistanyň ykdysady we sosial geografiýasy	O1	B	3 bal
11.			U	4 bal
12.		O2	U	4 bal
13.	Dünyäniň ykdysady we sosial geografiýasy	O1	B	2 bal
14.		O2	U	4 bal

15.				4 bal
16.				4 bal
17.				4 bal
18.	Geografik meseleler, mysallar we tabşyryklar	O3	U	8 bal
19.			P	12 bal
20.				12 bal
Jemi		100 bal		

VIII. Synag sargyt

Gadagan edilen gurallar: synag wagtynda mobil telefon, akylyly sagat, planşet ýa-da notalardan ulanmak berk gadagan edilýär.

Ahlak we tertip-düzgün: nusga göçüriş, kömek soramak ýa-da kömek bermek, barlamak dowamynda rugsatsyz gürleşmek çykyş ýaly ýagdaýlar gadagan edilýär.

Gözegçi düzgün bozma kesgitleýän wagtyňyz, hereket ýazmak, diňlemek synagdan çykarýar we netije boşluk ediler.

IX. Maslahat berilýän esasy edebiýatlar

1. Gulýamow P.N, Kurbanniýazow R., Awezow M.M, Saidowa N.P Natural geografiýa başlangyç elbetde. –T.: “MITTI YULDUZ”, 2020

2. Soatow A., Abdulkasimow A., Mirakmalow M. Geografiýa (Kontinentler we okeanlar fiziki geografiýasy). 6-njy synp üçin okuw kitaby. –D.: “O‘qituvchi” NÇDÖ, 2017.

3. Gulýamow P., Wahabow H., Baratow P., Mamatkulow M. Geografiýa (Orta Aziýanyň we Özbekistanyň fiziki geografiýasy). 7-nji synp üçin okuw kitaby. –D.: “O‘qituvchi” NÇDÖ, 2017.

4. Musaýew P., Musaýew J. Geografiýa (Özbekistan ykdysady we sosial geografiýa). 8-nji synp üçin okuw kitaby. –T.: “Sharq”, 2019.

5. Kaýumow A., Safarow I., Tillabaýewa M., Fedorko W. Geografiýa (Dünyä sosial-ykdysady geografiýasy). 9-njy synp üçin okuw kitaby . –D.: “O‘zbekiston” NÇDÖ, 2019.

6. Fedorko W., Safarowa N., Ismatow J., Nazaraliýewa E. Geografiýa (Dünyä sosial-ykdysady geografiýasy). 10-njy synp üçin okuw kitaby . –D.: “Respublikan tälim merkezi”, 2022.

7. Mirakmalow M.T, Awezow M.M, Nazaraliýewa E.Ý Fiziki geografiýadan amaly sapaklar . –D.: “Ylym we tehnologiýa”, 2015.

8. Awezow M.M, Mirakmalow M.T. Geografiya predmetinden amaly talim.
–D.: “Akylly Zat” "Añ-bilim", 2022.

9. Atlaslar (7-9-10-njy synplar üçin). –D.: Özbekistanyň Respublikan
Döwlet salgyt komitetiniň Kadastr agentligi, 2022-2023.

1-nji soraglar bazasy

1. Ýer gabygynyň deňiz derejesinden 500 m-den belent bolan endigan däl ýerlere ..... diýilýär. Nokatlaryň ýerine düşürilip galdyrylan sözi aşakdaky gözeneklere ýazyň.

: _____

2. Wulkanlar atylanda ýeriň içinden akyp çykýan örän gyzgyn, erän dag jynslary ..... diýlip atlandyrylýar. Nokatlaryň ýerine düşürilip galdyrylan sözi aşakdaky gözeneklere ýazyň.

: _____

3. Ýeriň öz ýerinde durup aýlanýan iki nokadyna ... diýilýär. Nokatlaryň ýerine düşürilip galdyrylan sözi aşakdaky gözeneklere ýazyň.

: _____

4. Ýer gabygynyň iň çuň böleginde ýaýran dag jynsyna ..... diýilýär. Nokatlaryň ýerine düşürilip galdyrylan sözi aşakdaky gözeneklere ýazyň.

: _____

5. Kartalarda gury ýeriň üstündäki absolýut beýikligi birmeňzeş bolan nokatlary utgaşdyrýan çyzyklar .....lar diýlip atlandyrylýar. Nokatlaryň ýerine düşürilip galdyrylan sözi aşakdaky gözeneklere ýazyň.

: _____

2-nji soraglar bazasy

1. Geografik gabygyň ösüşiniň biogen başgançagyna girýän eralary gadymysyndan ýaşragyna tarap (I → II → III) tertip bilen ýerleşdiriň.

- A) Mezozoý
- B) Paleozoý
- Ç) Kaýnozoy

I	II	III

2. Paleozoý erasynyň döwürlerini ýaşragyndan gadymkysyna çenli (I → II → III) tertip bilen ýerleşdiriň.

- A) Silur döwri
- B) Daşkömür döwri
- Ç) Ordowik döwri

I	II	III

3. Geografik gabygyň ösüş başgançaklaryny ýaşyndan gadymkysyna tarap (I → II → III) tertip bilen ýerleşdiriň.

- A) Antropogen
- B) Nobigen
- Ç) Biogen

I	II	III

4. Ýeriň geohronologik eralaryny gadymkysyndan häzirkisine çenli (I → II → III) tertip bilen ýerleşdiriň.

- A) Proterozoy
- B) Mezozoý
- Ç) Paleozoý

I	II	III

5. Paleozoý erasynda bolan dag emele geliş başgançaklaryny iň ýaşyndan gadymkysyna tarap (I → II → III) tertip bilen ýerleşdiriň.

- A) Baýkal
- B) Gersin
- Ç) Kaledon

I	II	III

3-nji soraglar bazasy

1. Aşakda getirilen döwletleriň atlaryny olaryň ilatynyň ýyllyk tebigy ösüş görkezijileri bilen özara laýyklaşdyryň.

Döwletler	Ilatyň ýyllyk tebigy ösüş görkezijileri (her müň adam hasabynda)
1) Germaniýa	A) 10–20 ‰
2) Saud Arabystany	B) 0–10 ‰
3) Mali	Ç) 30–40 ‰
	D) -10 – 0 ‰

1	2	3

2. Aşakda berlen ýurtlaryň we olaryň ilat sanynyň 2050-nji ýyl prognozyna görä dünýäde tutýan ornuny özara laýyklaşdyryň.

Ýurtlar	Ilat sanynyň 2050-nji ýyl prognozyna görä dünýäde tutýan orny
1) Nigeriýa	A) 1-nji orun
2) Bangladeş	B) 3-nji orun
3) ABŞ	Ç) 8-nji orun
	D) 4-nji orun

1	2	3

3. Aşakda berlen ýurtlary olaryň ilatynyň gürlügi görkezijileri bilen özara laýyklaşdyryň.

Ýurtlar	Ilatyň gürlügi
1) Singapur	A) 1628 adam/km ²
2) Islandiýa	B) 635 adam/km ²
3) Malta	Ç) 8067 adam/km ²
	D) 3,6 adam/km ²

1	2	3

4. Aşakda getirilen sebitleri urbanizasiýa derejesi (2020-nji ýyl) boýunça dünýäde tutýan ýerine görä dogry laýyklaşdyryň.

Sebitler	Urbanizasiýa derejesine görä dünýäde tutýan orny
1) Aziýa	A) 3-nji orun
2) Ýewropa	B) 1-nji orun
3) Afrika	Ç) 6-njy orun
	D) 5-nji orun

1	2	3

5. Aşakda getirilen aglomerasiýalary olar ýerleşýän döwletiň ady bilen dogry laýyklaşdyryň.

Döwletler	Aglomerasiýalar
1) Koreýa Respublikasy	A) Jakarta
2) Hindistan	B) Deli
3) Ýaponiýa	Ç) Tokio-Iokogama
	D) Seul-Inçhon

1	2	3

4-nji soraglar bazasy

1. Aşakda berlen deňizleri we olar ýerleşýän okeanlary özara laýyklaşdyryň.

1) Orta deňiz	A) Hindi okeany
2) Ohot deňzi	B) Atlantik okean
3) Arabystan deňzi	Ç) Demirgazyk Buzly okean
4) Kara deňzi	D) Ýuwaş okean

1	2	3	4

2. Aşakda berlen okeanlary we olarda ýerleşýän deňizleri özara laýyklaşdyryň.

1) Ýuwaş okean	A) Banda deňzi
2) Hindi okeany	B) Egeý deňzi
3) Demirgazyk Buzly okean	Ç) Andaman deňzi
4) Atlantik okean	D) Barens deňzi

1	2	3	4

3. Aşakda berlen bogazlary we olar ýerleşýän okeanlary özara laýyklaşdyryň.

1) Mozambik bogazy	A) Ýuwaş okean
2) Gibraltar bogazy	B) Atlantik okean
3) Bering bogazy	Ç) Hindi okeany
4) Deýwis bogazy	D) Demirgazyk Buzly okean

1	2	3	4

4. Aşakda berlen okeanlary we olarda ýerleşýän çöketliklerini özara laýyklaşdyryň.

1) Atlantik okean	A) Çili çöketligi
2) Hindi okeany	B) Bellinsgauzen çöketligi
3) Ýuwaş okean	Ç) Somali çöketligi
4) Demirgazyk Buzly okean	D) Braziliýa çöketligi

1	2	3	4

5. Aşakda getirilen okean akymalaryny we olar täsir edýän okeanlary özara laýyklaşdyryň.

1) Peru akymy	A) Ýuwaş okean
2) Günbatar Awstraliýa akymy	B) Atlantik okean
3) Transarktika akymy	Ç) Hindi okeany
4) Gwineýa akymy	D) Demirgazyk Buzly okean

1	2	3	4

5-nji soraglar bazasy

1. Samarkant welaýatynyň düzümine girýän şäherleriň adyny anyklaň.

1. Ýangirabat	2. Gallaaral	3. Akdaş	4. Nurata
5. Urgut	6. Gyzyldepe	7. Taýlak	8. Kokant

--	--	--

2. Daşkent welaýatynyň esasy senagat pudaklaryny tapawutlandyryň.

1. Nebit-himiýa	2. Reňkli metallurgiýa	3. Un-ýarma	
4. Gurluşyk senagaty	5. Dag-magdan	6. Himiýa	7. Gaz-himiýa

--	--	--

3. Mürzeçöl ykdysady raýony bilen serhetdeş bolmadyk raýonlary bellik ediň.

1. Aşaky Amyderýa	2. Günorta	3. Daşkent
4. Zerewşan	5. Fergana	

--	--	--

4. Jyzzah welaýatynda ýerleşýän gazylyp alynýan peýdaly zatlaryň känleriniň atlaryny tapawutlandyryp görkeziň.

1. Şargun	2. Sartaş	3. Garataş	4. Garawulbazar
5. Üçgyr	6. Koýtaş	7. Merjenbulak	8. Zarmitan

--	--	--

5. Syrderýa welaýatynyň esasy oba hojalyk pudaklaryny anyklaň.

1. Pagtaçylyk	2. Bagdarçylyk	3. Gök onümçilik	4. Däneçilik
5. Üzümçilik	6. Bakjaçylyk	7. Gallaçylyk	8. Ýüpekçilik

--	--	--

6-njy soraglar bazasy

1. Aşakda berlen Özbekistanyň welaýatlarynyň arasyndan demir ýollarynyň gürlüğine görä ýokary görkezijä eýelerini anyklaň.

- a) Namangan   b) Syrderýa   c) Daşkent   d) Kaşgaderýa
e) Andijan   ä) Nowaýy   f) Fergana   g) Samarkant

--	--	--

2. Aşakda berlen welaýatlaryň arasyndan iň günbatarda ýerleşýänleri anyklaň.

- a) Horezm   b) Andijan   c) Fergana   d) Surhanderya
e) Samarkant   ä) Nowaýy   f) Kaşgaderýa   g) Buhara

--	--	--

3. Aşakda getirilen Özbekistanyň şäherleriniň arasyndan ilat sanyna görä iri şäherleri bellik ediň.

- a) Kokant   b) Namangan   c) Andijan   d) Nukus
e) Almalyk   ä) Buhara   f) Samarkant   g) Daşkent

--	--	--

4. Aşakda berlen Özbekistanyň şäherleriniň arasyndan reňkli metallurgiýa senagaty ösenlerini bellik ediň.

- a) Nukus   b) Çyrçyk   c) Zerewşan   d) Denow
e) Mübärek   ä) Samarkant   f) Bekabat   g) Almalyk

--	--	--

5. Aşakda getirilen Özbekistanyň şäherleriniň arasyndan ýangyç senagatyna ýöriteleşen şäherleri bellik ediň.

- a) Şirin   b) Asaka   c) Üçkuduk   d) Şortan
e) Bekabat   ä) Mübärek   f) Kokant   g) Garawulbazar

--	--	--

7-nji soraglar bazasy

1. Merkezi Aziýa ülkesindäki derýalary olaryň dolma tipine görä özara laýyklaşdyryň.

Derýalar	Dolma tipi	
1. Atrek	A	Möwsümleýin gar we ýagyş suwlaryndan dolýan derýa
2. Çu	B	Hemişelik we möwsümleýin garlaryň eremeginden dolýan derýa
3. Syrderýa	Ç	Buzlukdan we gar suwlaryndan dolýan derýa
	D	Garyň we buzluklaryň eremeginden dolýan derýa

1	2	3

2. Dag gatlaklanmalaryny we olar netijesinde emele gelen daglary bir-birine laýyklaşdyryň.

Dag gatlaklanmalary	Emele gelen daglar	
1. Alp	A	Altaý, Týanşan, Gazagystan pes daglary
2. Baýkal	B	Günorta-gündogar Braziliýa, Lunda-Katanga daglary
3. Kaledon	Ç	Demirgazyk Gazagystan, Alaý, Türküstan daglary
	D	Gissar, Pamir, Köpetdag, Hindukuş, Safedkoh

1	2	3

3. Merkezi Aziýa ülkesine täsir edýän howa massalaryny we olaryň klimat aýratynlyklaryny özara laýyklaşdyryň.

Howa massalary	Klimat aýratynlyklary	
1. Merkezi Aziýa (Sibir) antisiklony 2. Arktika sowuk howa massasy 3. Turan kontinental tropik howasy	A	Maýyl tropik howa sebäpli temperatura +10+20°C ýokarlanyp, bulut köpelyär. Ygallar ýagyş, käte gar ýagýar
	B	Tomus aýlaryndaky ortaça temperaturasy 30°C we ondan birneme artygrak bolýar
	Ç	Bu wagtda howa açyk bolup, agşamyna ýeriň üsti has sowaýar, gündizine bolsa gün şöhleleri ony az-kem ýyladýar
	D	Temperatura (-10-20°C çenli) peselip, gaty sowuk bolýar. Eger çäkde uzak möhlet saklansa temperatura -35-45°C çenli peselýär

1	2	3

4. Merkezi Aziýa ülkesiniň derýalaryny we olaryň aýratynlyklaryny özara laýyklaşdyryň.

Derýalar	Aýratynlyklar	
1. Syrderýa 2. Amuderýa 3. Zerewşan	A	Göksuw dag gerşindäki buzlukdan Mastçah ady bilen başlanýar
	B	Basseýniniň meýdany 219 müň km ² . Merkezi Týanşan daglaryndan başlanýan Naryn derýasy onuň baş bölegidir
	Ç	Pamir daglaryndan akyp düşýän Penj we Waş derýalarynyň goşulyşmagyndan emele gelýär
	D	Gündogar Týanşan dag gerşinden başlanýan Kunges we Halykdagdan başlanýan Tekes derýalarynyň goşulmagyndan emele gelýär

1	2	3

5. Merkezi Aziýa ülkesiniň derýalaryny we olarda gurlan suw howdanlaryny özara laýyklaşdyryň.

Derýalar	Suw howdanlary	
1. Waşş	A	Kopçigay
2. Irtyş	B	Buhtarma
3. Ili	Ç	Togtagül
	D	Norak

1	2	3

8-nji soraglar bazasy

1. Aşakda getirilen döwletleri geografik ýerleşişine görä özara laýyklaşdyryň.

Döwletler	Geografik ýerleşişine görä görnüşi	
1.Indoneziýa	A	Ýarymada döwletler
2.Çili	B	Içki kontinental döwletler
3.Mongoliýa	Ç	Ada döwletler
	D	Deňizýaka kontinental döwletler

1	2	3

2. Aşakda getirilen döwletleri sosial-ykdysady ösenligine görä özara laýyklaşdyryň.

Döwletler	Ösenlik derejesine görä görnüşi	
1.Kanada	A	Iri industrial-agrar döwlet
2.Pakistan	B	“Uly ýedilik” döwleti
3.Özbeqistan	Ç	Daýanç ösýän döwlet
	D	Geçiş ykdysadyýetindäki döwlet

1	2	3

3. Aşakda getirilen döwletleri we olar ýerleşýän kontinentleri özara laýyklaşdyryň.

Döwletler		Kontinentler	
1	Kanada	A	Afrika
2	Saud Arabystany	B	Aziýa
3	Senegal	Ç	Ýewropa
		D	Amerika

1	2	3

4. Aşakda getirilen döwletleri we olardaky dolandyryş görnüşiniň aýratynlyklaryny özara laýyklaşdyryň.

Döwletler	Dolandyryş görnüşiniň aýratynlyklary	
1.Argentina 2.Portugaliýa 3.Awstriýa	A	Döwlet ýolbaşçysynyň (korol, emir, knýaz we ş.m.) syýasy ygtyýarlyklary mälim derejede çäklendirilen
	B	Prezident we parlament hökümetiň düzümini bilelikde şekillendirýär
	Ç	Häkimiýetiň esasy ygtyýarlyklary prezidentiň elinde toplanan
	D	Häkimiýetiň esasy ygtyýarlygy parlamentiň elinde bolýar

1	2	3

5. Aşakdaky döwletleri we olaryň ýerleşýän kontinentlerini özara laýyklaşdyryň.

Çäkler	Geografik ýerleşşi	
1.Islandiýa 2.Indoneziýa 3.ABŞ	A	Ýewropa
	B	Amerika
	Ç	Afrika
	D	Aziýa

1	2	3

9-njy soraglar bazasy

1. Konstitusion monarhiya dolandyryş görnüşine eýe “Uly ýedilik” döwletleri toparyna girýän Amerika ýurdunyň adyny ýazyň.

: _____

2. Dünýä ykdysadyýetiniň dörtlenji sektorynda radioelektronika, robototehnika ugurlary boýunça Aziýanyň öňdebaryjysy bolan ýurduň adyny ýazyň.

: _____

3. Häzirki günde elektrik energiýa bolan talabyň 80%-ini atom elektrik stansiýalarynyň hasabyna kanagatlandyryan Günbatar Ýewropa ýurdunyň adyny ýazyň.

: _____

4. Stromboli, Wezuwiý, Etna ýaly wulkanlar ýerleşýän, kartadaky şekli ädigi ýatladýan döwletiň adyny ýazyň.

: _____

5. Dünýäde iň iri hasaplanýan altyn känlerinden biri bolan Gumtar kani ýerleşýän Merkezi Aziýa döwletiniň adyny ýazyň.

: _____

10-njy soraglar bazasy

1. Aşakda getirilen döwletleriň ykdysadyýetini we olaryň kesgitlemesini özara laýyklaşdyryň.

Ykdysadyýetiň görnüşleri	Kesgitlemeler	
1.Industrial-agrar döwlet 2.Postindustrial döwlet 3.Agrar döwlet	A	ykdysadyýetiň pudaklar düzüminde üçlenji we dörtlenji sektor pudaklarynyň saldamy ýokary
	B	ykdysadyýetiň pudaklar düzüminde senagatyň we oba hojalygynyň saldamy ýokary
	Ç	ykdysadyýetiň pudaklar düzüminde senagatyň we gurluşyk ugurlarynyň saldamy ýokary
	D	ykdysadyýetiň pudaklar düzüminde oba hojalyk we onuň bilen bagly önümçilik ugurlarynyň saldamy ýokary

1	2	3

2. Aşakda berlen dünýä ykdysadyýetiniň esasy merkezlerini we olarda ýerleşýän döwletleri özara laýyklaşdyryň.

Ykdysady merkezler	Döwletler	
1. Demirgazyk Amerika	A	Saud Arabystany, Birleşen Arap Emirligi, Kuweýt, Katar, Bahreýn
2. Aziýanyň täze industrial döwletleri	B	Fransiýa, Belgiýa, Çehiýa, Awstriýa, Daniýa
	Ç	ABŞ, Kanada
3. Pars aýlagyndaky arap döwletleri	D	Koreýa Respublikasy, Malaýziýa, Singapur, Tailand

1	2	3

3. Aşakda getirilen dünýä nebit senagatynyň öňdebaryjy merkezlerini we olara degişli döwletleri özara laýyklaşdyryň.

Nebit senagaty merkezleri	Döwletler	
1. OPEK döwletleri	A	Türkmenistan, Indoneziýa, Çili, Italiýa
2. Nebit gazyp alýan iri döwletler	B	Beyik Britaniýa, Norwegiýa, Daniýa,
3. Demirgazyk deňiz basseýninden nebit gazyp alýan döwletler	Ç	Russiýa, Braziliýa, Hytaý, Meksika
	D	Alžir, Liwiýa, Eýran, Wenesuela

1	2	3

4. Aşakda getirilen elektrostansiýalaryň görnüşlerini we energiýanyň esasy bölegini olardan alýan döwletleri özara laýyklaşdyryň.

Elektrostansiýalary	Döwletler	
1. Hidro elektro energetika	A	Polşa, Rumyniýa, GAR, Niderlandiýa
2. Atom elektro energetikasy	B	Norwegiýa, Braziliýa, Albaniýa, Kolumbiýa
3. Ýylylyk elektro energetikasy	Ç	Islandiýa, Italiýa, Fillipin
	D	Fransiýa, Belgiýa, Koreýa Respublikasy

1	2	3

5. Aşakda getirilen daýhançylyk önümlerini we olary ýetişdirmäge ýöriteleşen döwletleri özara laýyklaşdyryň.

Daýhançylyk önümleri	Döwletler	
1.Kofe	A	Kot-d Iwuar, Gana
2.Tebigy kauçuk	B	Russiýa, Fransiýa, ABŞ
3.Gant şugundyry	Ç	Braziliýa, Wýetnam, Indoneziýa
	D	Tailand, Hytaý, Hindistan

1	2	3

11-nji soraglar bazasy

1. Berlen aýratynlyklaryň arasyndan Horezm welaýatyna degişlilerini bellik ediň.

1. Altyn, mis, sink, wolfram känleri bar
2. Çäginiň uly bölegi Amyderýanyň deltasyndan ybarat
3. Gündogar bölegini Gissar daglary gurşaýar
4. Ilat sany 300 müň adamdan artyk baş şäheri bar
5. Aral deňzi onuň hojalygyna duýarly täsir edýär
6. Inçe süýümlü pagta ýetişdirilýär
7. Welaýatyň günbatar böleginde Çartak sanatoriýasy gurlan
8. Amyderýanyň çep kenarynda ýerleşýär

--	--	--

2. Berlen aýratynlyklaryň arasyndan Syrderýa welaýatyna degişlilerini bellik ediň.

1. Gurşun, sink, wolfram känleri bar
2. Çäginiň uly bölegi Tuýatartar kanalyndan suwarylýar
3. Gündogar böleginden meridional ugurda derýa akyp geçýär
4. Şirin şäherinde meşhur ÝES ýerleşýär
5. Deňizköli köli onuň hojalygyna duýarly täsir edýär
6. Inçe süýümlü pagta ýetişdirilýär
7. Ýurdumyzyň ilatynyň 2,5 göterimi şu çäkde ýaşaýar
8. Syrderýa derýasynyň sag kenarynda ýerleşýär

--	--	--

3. Berlen aýratynlyklaryň arasyndan Fergana ykdysady raýonyna degişlilerini bellik ediň.

1. Ykdysady raýonyň ilatynyň 58 göterimi şäherlerde ýaşaýar
2. Ýurdumyzyň iň günortasynda ýerleşýär
3. Çäginde Ýylanötdi deresi ýerleşýär
4. Özbekistanyň pilesiniň 45 göterimini ýetişdirip berýär
5. Iň möhüm derýalary Tahnozderýa we Aksuw hasaplanýar
6. Ilatynyň 3/5 bölegi obada ýaşaýar
7. Ýurdumyzda ýetişdirilýän pagtanyň 25 göterimini berýär
8. Günbatardan we günortadan daglar bilen gurşalan

--	--	--

4. Berlen aýratynlyklaryň arasyndan Kaşgaderýa welaýatyna degişlilerini bellik ediň.

1. Welaýat ilatynyň 74 göterimi şäherlerde ýaşaýar
2. Ýurdumyzyň iň gündogarynda ýerleşýär
3. Eski Anhor kanaly akyp geçýär
4. Tallymerjen şäherinde ÝES ýerleşýär
5. Iň möhüm derýalary Sangardaksaý we Tosinsaý hasaplanýar
6. Ilatynyň 3/5 bölegi obalarda ýaşaýar
7. Ýurdumyzda ýetişdirilýän pagtanyň 65 göterimini berýär
8. Gök dumalak kompressor stansiýasy bar

--	--	--

5. Berlen aýratynlyklaryň arasyndan Nowaýy welaýatyna degişlilerini bellik ediň.

1. Ýurdumyzdaky iň körpe welaýat
2. Ýurdumyzyň iň günortasynda ýerleşýär
3. Mälikçölün töwereginde meşhur altyn kani ýerleşýär
4. Elektrik energiýanyň esasy bölegi gün panellerinden alynýar
5. Welaýatyň administratiw merkezinde dag-magdan kombinaty ýerleşýär
6. Özbekistanyň ilatynyň 2,9 göterimi şu welaýatda ýaşaýar
7. Muruntaw käniniň esasynda Üçkuduk şäheri guruldy
8. Günbatardan we günortadan daglar bilen gurşalan

--	--	--

12-nji soraglar bazasy

1. Afrika materigindäki derýalary we olaryň aýagyny özara laýyklaşdyryň.

Derýalar	Guýulýan ýeri (aýagy)	
1.Nil	A	Mozambik bogazy
	B	Çad köli
2.Limpopo	C	Gwineýa aýlagy
3.Niger	D	Orta deňiz

1	2	3

2. Afrika materigindäki relýef şekillerini we olar ýerleşýän fiziki geografik ölkeleri özara laýyklaşdyryň.

Relýef şekilleri	Fiziki geografik ölkeler	
1.Kamerun wulkany 2.Margarita dagy 3.Kap daglary	A	Merkezi Afrika
	B	Demirgazyk Afrika
	Ç	Günorta Afrika
	D	Gündogar Afrika

1	2	3

3. Ýewraziýa materigindäki geografik obýektleri we olar degişli bolan fiziki geografik ölkeleri özara laýyklaşdyryň.

Geografik obýektler	Fiziki geografik ölkeler	
1.Rub el Hali çöli 2.Peçora derýasy 3.Putorana daglary	A	Gündogar Sibir
	B	Gündogar Ýewropa
	C	Günorta Ýewropa
	D	Günorta-günbatar Aziýa

1	2	3

4. Awstraliya materigindäki geografik obýektleri we olar degişli bolan fiziki geografik ölkeleri özara laýyklaşdyryň.

Geografik obýektler	Fiziki geografik ölkeler	
1.Arnemlend ýarymadasy 2.Awstraliya Alpy daglary 3.Nallarbor pesligi	A	Demirgazyk Awstraliya
	B	Günbatar Awstraliya
	Ç	Demirgazyk-gündogar
	D	Günorta-gündogar

1	2	3

5. Awstraliyadaky geografik obýektleri we olar degişli bolan fiziki geografik ölkeleri özara laýyklaşdyryň.

Geografik obýektler	Fiziki geografik ölkeler	
1.Bayron burny 2.Uly Gumly çöl 3.Kimberli ýarymadasy	A	Demirgazyk Awstraliya
	B	Günorta-gündogar
	Ç	Demirgazyk-gündogar
	D	Günbatar Awstraliya

1	2	3

13-nji soraglar bazasy

1. Ýer üstüniň tekiz üste örän kiçeldilmek bilen şertli belgiler bilen düşürilen teswirine... diýilýär. Nokatlaryň ýerine düşürilip galdyrylan sözi aşakdaky gözeneklere ýazyň.

: _____

2. Çägiň umumy görnüşi, ýagny relýef, derýalar, köller, deňizler, şäherler, okeanlardaky iri akymlar we başgalar görkezilen kartalara ... kartalar diýilýär. Nokatlaryň ýerine düşürilip galdyrylan sözi aşakdaky gözeneklere ýazyň.

: _____

3. Mälüm tema degişli geografik zatlar (predmetler) we hadysalar şekillendirilen kartalara ... kartalar diýilýär. Nokatlaryň ýerine düşürilip galdyrylan sözi aşakdaky gözeneklere ýazyň.

: _____

4. Ýer meýdanynyň niresinde näçe ygal ýagýandygy, howanyň temperaturasy nähili bolýandygy, ýelleriň ugry şekillendirilen kartalara ... kartalary diýilýär. Nokatlaryň ýerine düşürilip galdyrylan sözi aşakdaky gözeneklere ýazyň.

: _____

5. Senagat kärhanalary we oba hojalyk ekinleri, transport ýollary şertli belgiler bilen şekillendirilen kartalara ... – ... kartalar diýilýär. Nokatlaryň ýerine düşürilip galdyrylan sözleri aşakdaky gözeneklere ýazyň

: _____

14-nji soraglar bazasy

1. Halkara transmilli korporasiýalary we olar hasaba alnan döwletleri özara laýyklaşdyryň.

Transmilli korporasiýalar	Döwletler	
1.Volkswagen	A	ABŞ
2.Toýota Motor	B	Germaniýa
3.Amazon	Ç	Ýaponiýa
	D	Hytaý

1	2	3

2. Ýewropanyň ýarymada döwletlerini we olaryň paýtagtlaryny özara laýyklaşdyryň.

Paýtagtlar	Döwletler	
1.Afina	A	Norwegiýa
2.Oslo	B	Portugaliýa
3.Stokgolm	Ç	Gresiýa
	D	Şwesiýa

1	2	3

3. Dünýäniň iri dag ulgamlaryny we olar ýerleşýän döwletleri özara laýyklaşdyryň.

Dag ulgamlary	Döwletler	
1.And	A	Italiýa
2.Pamir	B	Gruziýa
3.Kawkaz	Ç	Täjigistan
	D	Ekwador

1	2	3

4. Aşakda getirilen megalopolisleri we olar ýerleşýän döwletleri özara laýyklaşdyryň.

Megalopolisler	Döwletler	
1.Reýn	A	Ýaponiýa
2.Boswaş	B	Germaniýa
3.İňlis	Ç	ABŞ
	D	Beyik Britaniýa

1	2	3

5. OPEK guramasyna agza döwletleri we olaryň paýtagtlaryny özara laýyklaşdyryň.

OPEK-e agza döwletler	Paýtagtlar	
1.Kuweýt	A	Malabo
2.Liwiýa	B	Bagdat
3.Yrak	Ç	Al Kuweýt
	D	Tripoli

1	2	3

15-nji soraglar bazasy

1. Berlen fiziki geografik okruglary hem-de olaryň çäginde ýerleşýän dag ulgamlaryny özara laýyklaşdyryň.

Fiziki geografik okruglar	Dag ulgamlary	
1.Çyrçyk-Ahangaran 2.Mürzeçöl 3.Kaşgaderýa	A	Akdag, Garadag, Nurata
	B	Türküstan, Morgüzer, Balyklydag
	Ç	Piskom, Kurama, Çimgan
	D	Çakçar, Kosondag, Alowuddindag

1	2	3

2. Berlen fiziki geografik okruglary hem-de olaryň çäginde ýerleşýän relýef şekillerini özara laýyklaşdyryň.

Fiziki geografik okruglar	Relýef şekilleri	
1.Üsýurt 2.Aşaky Zerewşan 3.Gyzylgum	A	Garaköl platosy
	B	Bökentaw daglary
	Ç	Turan pesligi
	D	Kassarma baýyrlygy

1	2	3

3. Berlen fiziki geografik okruglary hem-de olaryň çäginde ýerleşýän relýef şekillerini özara laýyklaşdyryň.

Fiziki geografik okruglar	Relýef şekilleri	
1.Fergana 2.Surhanderya 3.Üstýurt	A	Garabawur gyrlary
	B	Babadag ulgamy
	Ç	Pisselidag ulgamy
	D	Alaý ulgamy

1	2	3

4. Berlen fiziki geografik okruglary hem-de olaryň tebigatyna degişli aýratynlyklary özara laýyklaşdyryň.

Fiziki geografik okruglar	Okrugyň tebigatynyň aýratynlyklary	
1.Aşaky Zerewşan 2.Surhanderya 3.Fergana	A	Merkezi bölegi çöketlikden ybarat bolup, beýlekilerden tekiz, ondan Syrderýa akyp geçip, üç köne arna emele getiripdir
	B	Gündogarynda Babadag ýerleşýär, ol esli ýumrulyp, has peselen bolup, iň beýik Zarkosa depesiniň beýikligi 2289 metre ýetýär
	C	Türküstan, Morgüzer, Nurata daglarynyň demirgazyk etegini eýeleýär
	D	Nebit-gaz goruna baý çäk hasaplanyp, iň möhüm känleri Gazli, Jarkak, Şady, Deňizköl we başgalardyr

1	2	3

5. Berlen fiziki geografik okruglary hem-de olaryň relýefine degişli aýratynlyklary özara laýyklaşdyryň.

Fiziki geografik okruglar	Okrugyň relýefiniň aýratynlyklary	
1.Orta Zerewşan 2.Kaşgaderýa 3.Çyrçyk-Ahangaran	A	Okrugyň iň günbatarynda Ugam ulgamy ýerleşip, ol Talas Alatawyndan Manas depesiniň (4484 m) golaýyndan günorta-günbatara tarap dowam edýär
	B	Okrug geomorfologik gurluşy taýdan giňlik boýunça ýönelen birnäçe epinlerden we tümmeklerden ybarat
	Ç	Demirgazyk-gündogarynda Zerewşan gerşiniň günbatar dowamy hasaplanýan Çakilkelan, Garadepe, Zirebulak, Ziyawuddin daglary ýerleşýär
	D	Demirgazykda Nurata, Aktaw we Garataw, günortasynda bolsa Garadepe, Ziyawuddin hem-de Zirebulak daglary ýerleşýär

1	2	3

16-njy soraglar bazasy

1. Berlen aýratynlyklaryň arasyndan Afrika materigine degişlilerini bellik ediň.

1. Materigiň jümmüşinde gadymky Gondwana platformasy ýerleşýär
2. Materigiň çäginde güýçli gatlakly daglar örän giň ýaýran
3. Gündogar böleginde iri riftler we grabenler bar
4. Dünýädaki iň beýik dag gerişleri diňe şu materikde ýerleşýär
5. Materikde tiz-tiz ýer titremeleri we wulkanlar bolup durýar
6. Iň beýik depesi 6 000 metrden beýik
7. Materigiň uly bölegi pes we beýik düzlüklerden ybarat
8. Gündogar böleginde işjeň wulkanlar umuman duşmaýar

--	--	--	--

2. Berlen aýratynlyklaryň arasyndan Afrika materigine degişlilerini bellik ediň.

1. Materigiň relýefi “pes” we “beýik” Afrika bölünýär
2. Iň beýik nokady Kilimanjaro wulkany hasaplanýar
3. Materigiň çäginde ygallar endigan paýlanan
4. Ekwator materigiň ortasyndan diýen ýaly kesip geçýär
5. Sahara günorta tropik guşaklykda ýerleşýär
6. Merkezi Afrikada tektonik ýaryklar we çuň köller bar
7. Materikde subtropik klimat guşaklygy diňe demirgazykda duşýar
8. Materigiň iň pes nokady deňiz derejesinden –153 m pesde ýerleşýär

--	--	--	--

3. Berlen aýratynlyklaryň arasyndan Awstraliýa materigine degişli bolanlaryny anyklaň.

1. Materik gadymky Gondwana supermateriginiň bir bölegi hasaplanýar
2. Iň iri hereketdäki wulkan şu materikde ýerleşýär
3. Materigiň uly bölegi galyň buzluklardan ybarat
4. Iň beýik nokady Kossýuşko depesi hasaplanýar
5. Materigiň çäginde 60%-e ýakyn bölegi içki (berk) basseýne girýär
6. Iri derýalary Murreý we Darling Ýuwaş okeana guýulýar
7. Merkezi bölegi esasan beýik wulkan daglaryndan ybarat
8. Gündogar böleginde gadymky gatlakly daglar ýerleşýär

--	--	--	--

4. Berlen áýratynlyklaryň arasyndan Awstraliýa materigine degişli bolanlaryny anyklaň.

1. Materigiň uly bölegi aram klimat guşaklygynda ýerleşýär
2. Iň köp ygal materigiň demirgazyk-gündogar bölegine dogry gelýär
3. Materikde hemişelik akar derýalar örän köp we olar ýylboýy köp suwly
4. Iň uly derýa ulgamy Murreý (Darling bilen) hasaplanýar
5. Kölleriň aglabasy şor bolup, wagtlaýyn suw bilen doly bolýar
6. Giň ýaprakly tokaýlar materigiň çäginde uly meýdany eýeleýär
7. Materikde endemik ösümlük we haýwan görnüşleri örän az duşýar
8. Sawanna we çöller materigiň uly bölegini eýeleýär

--	--	--	--

5. Berlen áýratynlyklaryň arasyndan Antarktida materigine degişli bolanlaryny anyklaň.

1. Materik planetamyzyň iň sowuk çägi hasaplanýar
2. Materikde iň pes temperatura -5°C çenli bolýar
3. Materigiň çäginde uly bölegi hemişelik ýaşyl tokaýlar bilen örtülen
4. Antarktida bütinleý diýen ýaly galyň buz örtügi bilen örtülen
5. Materikde ygalyň mukdary örän köp, ol esasan ýagyş görnüşinde ýagýar
6. Materik buz örtügi astynda dürli ösümlükler kompleksleri bar
7. Gury ýerde iri süýdemdiriji haýwanlar ýaşaýar
8. Antarktidanyň üstünde. “ozon deşigi” bilen bagly ekologik meseleler bar.

--	--	--	--

17-nji soraglar bazasy

1. .... fiziki geografik okrugy Özbekistanyň demirgazyk-gündogarynda, Syrderýa bilen Günbatar Týanşan daglarynyň arasynda ýerleşýär. Nokatlaryň ýerine düşürilip galdyrylan sözleri aşakdaky gözeneklere ýazyň.

: _____

2. .... fiziki geografik okrugy tektonik çöketlikde ýerleşip, neogen döwrüniň ahyrynda we aşaky antropogen döwründe deňizden boşap, gury ýere öwrülipdir. Nokatlaryň ýerine düşürilip galdyrylan sözi aşakdaky gözeneklere ýazyň.

: _____

3. Türküstan, Morgüzer, Nurata daglarynyň demirgazyk etegi .... fiziki geografik okruginyň çäginde ýerleşýär. Nokatlaryň ýerine düşürilip galdyrylan sözi aşakdaky gözeneklere ýazyň.

: _____

4. .... fiziki geografik okrugy şu atdaky iri kölüň guran bölegi we galyndy kölleri öz içine alýar. Nokatlaryň ýerine düşürilip galdyrylan sözi aşakdaky gözeneklere ýazyň.

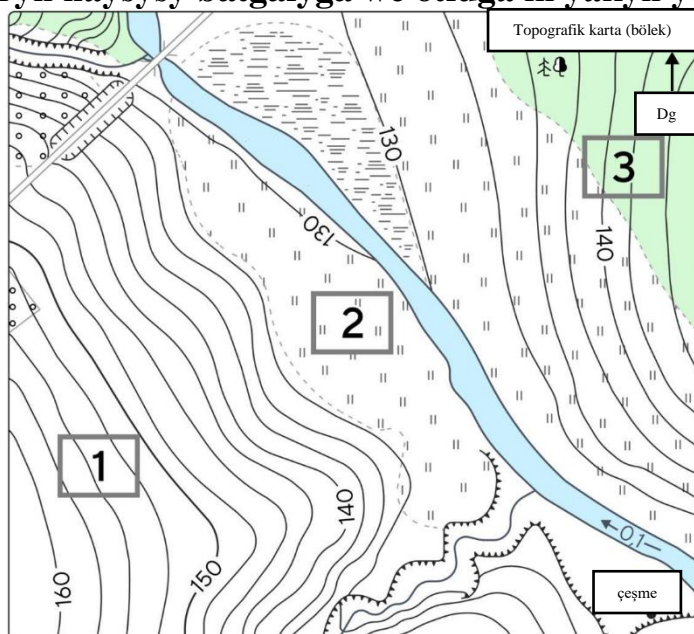
:_____

5. .... fiziki geografik okrugyny demirgazyk tarapdan Nurata daglary, günortadan Çakilkelan, Garadepe, Zirebulak, Ziýawuddin daglary gurşaýar. Nokatlaryň ýerine düşürilip galdyrylan sözleri aşakdaky gözeneklere ýazyň.

:_____

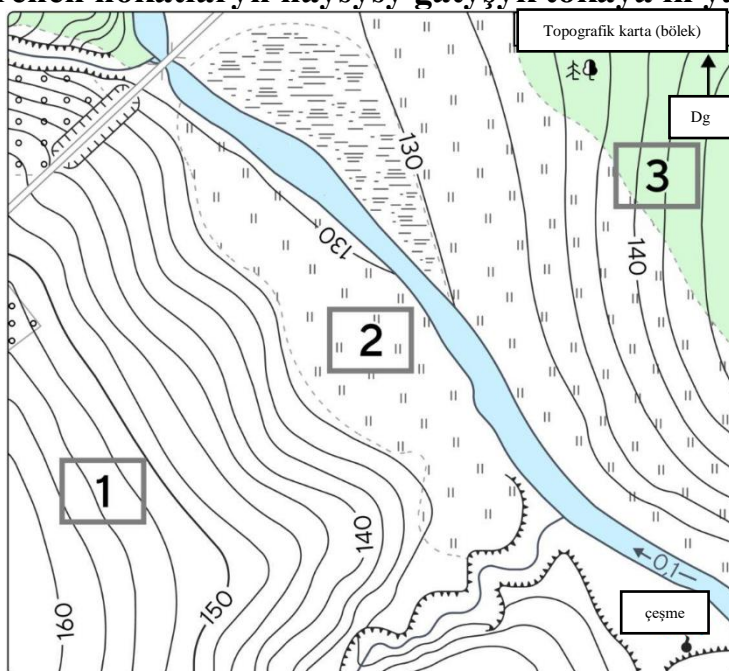
18-nji soraglar bazasy

1. Ýaş barlagçy çyzgyda şekillendirilen çäkde meteorologik gözlegler alyp bardy. Ol öwrenen nokatlaryny 1, 2, 3 sanlary bilen bellik etdi. Barlagçy öwrenen nokatlaryň haýsysy batgalyga we otluga iň ýakyn ýerleşýär?

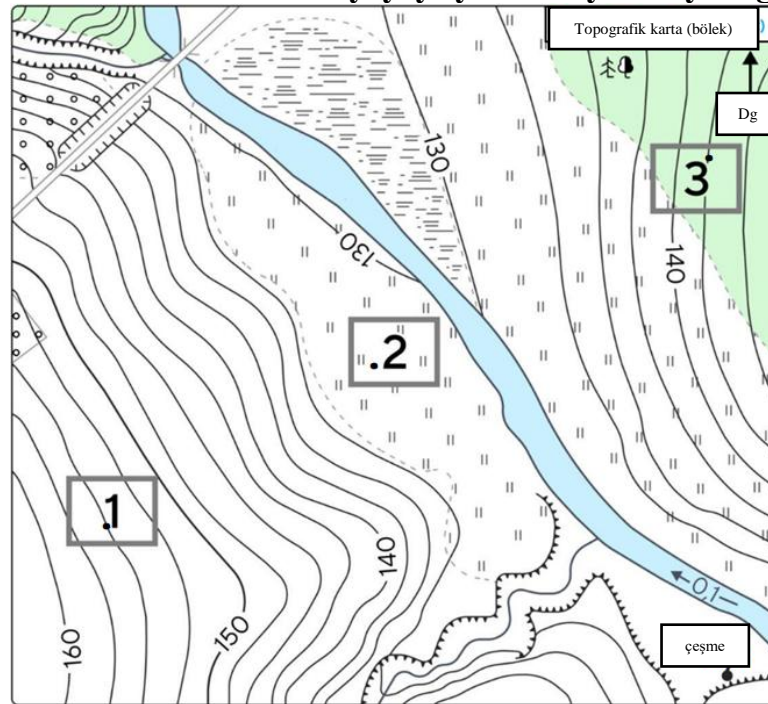
Jogaby: _____

2. Barlagçylar çyzgyda şekillendirilen çäkde meýdan gözegçiliklerini alyp bardylar. Olar öwrenen nokatlaryny 1, 2, 3 sanlary bilen bellik etdiler. Barlagçylar öwrenen nokatlaryň haýsysy gatyşyk tokaýa iň ýakyn ýerleşýär?

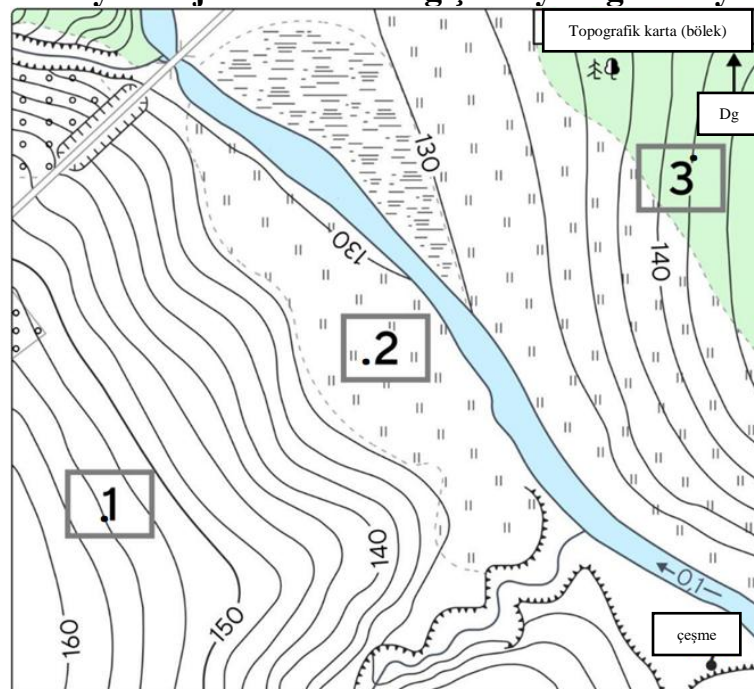
Jogaby: _____

3. Geograflar çyzgyda şekillendirilen çäkde meýdan gözegçiliklerini alyp bardylar. Olar öwrenen nokatlaryny 1, 2, 3 sanlary bilen bellik etdiler. Geograflar öwrenen nokatlardan haýsysynyň absolýút beýikligi iň ýokary?

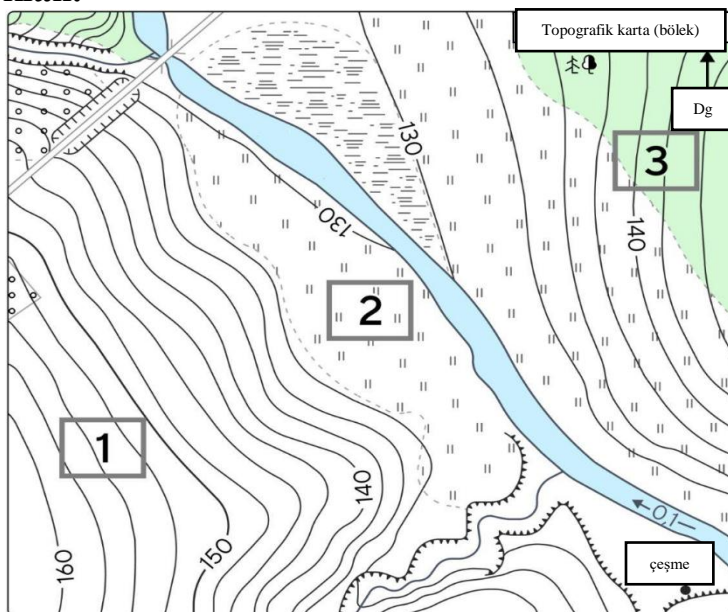
Jogaby: _____

4. Ýaş alymlar çyzgyda şekillendirilen çäkde meýdan gözegçiliklerini alyp bardylar we öwrenen nokatlaryny 1, 2, 3 sanlary bilen bellik etdiler. Olar öwrenen 1-nji nokadyň 3-nji noktadan degişli beýikligini anyklaň.

Jogaby: _____

5. Barlagçylyr çyzgyda şekillendirilen çäkde meýdan gözegçiliklerini alyp bardylar. Şu çäkdäki gorizontallaryň näçe metrden geçirilendigini çyzgydan peýdalanyň anyklaň.

Jogaby: _____

19-njy soraglar bazasy

1. Aşakda berlen jedwel esasynda ygalyň ýyllyk mukdaryny we howanyň temperaturasynyň ýyllyk amplitudasyny anyklaň.

Aýlar	Ýanwar	Fewral	Mart	April	Maý	Iýun	Iýul	Awgust	Sentýabr	Oktyabr	Noýabr	Dekabr
Ygalyň mukdary, mm	12	11	19	19	15	6	2	2	4	9	11	11
Ortaça temperatura, t°C	-3	-1	7	15	23	27	30	28	21	12	4	-2

Jogaby: _____

2. Aşakda berlen jedwel esasynda ýylyň başdaky alty aýyndaky ygalyň mukdaryny we howanyň temperaturasynyň ýarym ýyllyk amplitudasyny anyklaň.

Aýlar	Ýanwar	Fewral	Mart	April	Maý	Iýun
Ygalyň mukdary, mm	25	31	29	17	14	10
Aýlyk ortaça temperatura, t°C	-11	-9	6	18	27	31

Jogaby: _____

3. Aşakda berlen jedwel esasynda ygalyň ýyllyk mukdaryny we howanyň temperaturasynyň ýyllyk amplitudasyny anyklaň.

Aýlar	Ýanwar	Februal	Mart	April	Maý	Iýun	Iýul	Awgust	Sentýabr	Oktyabr	Noýabr	Dekabr
Ygalyň mukdary, <i>mm</i>	28	30	24	20	17	8	8	4	11	14	18	24
Aýlyk ortaça temperatura, <i>t°C</i>	-9	-6	5	17	22	25	31	28	23	18	9	-3

Jogaby: _____

4. Aşakda berlen jedwel esasynda ygalyň ýyllyk mukdaryny we howanyň temperaturasynyň ýyllyk amplitudasyny anyklaň.

Aýlar	Ýanwar	Februal	Mart	April	Maý	Iýun	Iýul	Awgust	Sentýabr	Oktyabr	Noýabr	Dekabr
Ygalyň mukdary, <i>mm</i>	22	26	20	18	14	6	5	4	9	12	16	21
Aýlyk ortaça temperatura, <i>t°C</i>	-11	-8	3	15	21	26	33	30	24	16	6	-5

Jogaby: _____

5. Aşakda berlen jedwel esasynda ygalyň ýyllyk mukdaryny we howanyň temperaturasynyň ýyllyk amplitudasyny anyklaň.

Aýlar	Ýanwar	Februal	Mart	April	Maý	Iýun	Iýul	Awgust	Sentýabr	Oktyabr	Noýabr	Dekabr
Ygalyň mukdary, <i>mm</i>	35	38	32	28	22	14	10	9	18	26	30	34
Aýlyk ortaça temperatura, <i>t°C</i>	-4	-2	7	16	20	24	27	26	21	15	8	0

Jogaby: _____

20-nji soraglar bazasy

1. Gazagystan Respublikasynyň meýdany 2,73 mln kv. km, ilat sany bolsa 18,7 mln adamy (2020-nji ý.) düzýär. Ýurduň ilatynyň ortaça gürlügin anyklaň.

Jogaby: _____

2. Slowakiýa Respublikasynyň meýdany 48,8 müň kw. km, ilat sany bolsa 5,5 mln adamy (2020-nji ý.) düzýär. Ýurduň ilatynyň ortaça gürlügin anyklaň.

Jogaby: _____

3. Ukraina Respublikasynyň meýdany 603,5 müň kw. km, ilat sany bolsa 41,8 mln adamy (2020-nji ý.) düzýär. Ýurduň ilatynyň ortaça gürlügin anyklaň.

Jogaby: _____

4. Horwatiýa Respublikasynyň meýdany 56,5 müň kw. km, ilat sany bolsa 4,0 mln adamy (2020-nji ý.) düzýär. Ýurduň ilatynyň ortaça gürlügin anyklaň.

Jogaby: _____

5. Şwesiýa Respublikasynyň meýdany 449,9 müň kw. km, ilat sany bolsa 10,4 mln adamy (2020-nji ý.) düzýär. Ýurduň ilatynyň ortaça gürlügin anyklaň.

Jogaby: _____